

BOLALARNI HAR TOMONLAMA BARKAMOL QILIB TARBIYALASHDA BADIY ADABIYOTNING O'RNI

Haqberdiyeva Dildora Xamdamovna

Qashqadaryo viloyati

Koson tuman 32-DMTT tayyorlov guruh tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalarni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash jarayonida badiiy adabiyotning o'rni tahlil qilinadi. Badiiy adabiyot nafaqat bolalarning nutqini rivojlantirishga, balki ularning axloqiy fazilatlarini shakllantirishga, tasavvur va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga ham beqiyos ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ertaklar, nutq rivoji, axloqiy tarbiya, ijodiy tafakkur, kitobxonlik, pedagogika, estetik did.

Bolalarni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri bo'lib, bunda badiiy adabiyot muhim o'rin tutadi. Chunki badiiy adabiyot bolalarga nafaqat bilim, balki axloqiy va ma'naviy tarbiya berishda ham beqiyos ahamiyatga ega. Badiiy adabiyot orqali bolalar atrof-muhitni idrok etish, o'z fikrlarini ravon ifodalash, mustaqil tafakkur qilish, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni anglash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim muassasalarida badiiy adabiyotning bolalar ruhiyatiga, tafakkuriga va axloqiy fazilatlarini shakllantirishga ta'siri juda katta. Badiiy adabiyot insonning tafakkur va ma'naviy olamini boyituvchi eng kuchli vositalardan biri hisoblanadi. Ertaklar, hikoyalar, she'rlar va dostonlar orqali bolalar hayotiy tajribani o'zlashtiradi, yaxshilik va yomonlikni farqlashni o'rganadi. Ayniqsa, xalq ertaklari bolalarning ma'naviy dunyosini boyitishda muhim vosita bo'lib, ularda haqiqat, adolat, mehnatsevarlik, do'stlik va insoniylik kabi fazilatlar singdirilgan bo'ladi. Shu sababli, maktabgacha

yoshdagi bolalar bilan ishlovchi pedagoglar badiiy adabiyotdan keng foydalanishlari zarur.

Badiiy adabiyotning bolalar tarbiyasidagi oʻrni faqatgina axloqiy qadriyatlarni singdirish bilan cheklanmaydi, balki u bolalarda badiiy tasavvur, ijodiy fikrlash va mantiqiy tafakkurni shakllantirishda ham beqiyos ahamiyatga ega. Masalan, ertak va hikoyalardagi tasviriy ifodalar orqali bolalar voqealarni oʻz tasavvurlarida jonlantirishga oʻrganadilar. Bu esa ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirib, kelajakda mustaqil fikrlaydigan shaxs boʻlishiga asos yaratadi. Badiiy adabiyot bolaning nutqini rivojlantirishda ham katta ahamiyatga ega. Oʻzbek xalq ogʻzaki ijodi namunalari – maqollar, topishmoqlar, latifalar va dostonlar bola nutqining boyishi va toʻgʻri shakllanishiga yordam beradi. Sheʼriy asarlar, ayniqsa, bolalar uchun yozilgan sheʼrlar bolaning ritm, tovush va talaffuzga boʻlgan sezgiriligini oshiradi. Bolalar uchun yozilgan badiiy asarlar ularning tasavvur doirasini kengaytiradi, ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va hayotni anglashida muhim rol oʻynaydi. Shu bilan birga, teatr sahnalari, dialog va monolog mashqlar orqali bolalar notiqlik sanʼatini egallashlari mumkin. Badiiy adabiyot orqali tarbiya jarayonida bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirishga ham erishish mumkin. Masalan, qoʻrqinchli tushlar yoki ichki qoʻrquvlar bilan bogʻliq muammolarni ertaklar va hikoyalar orqali yengish mumkin. Bolalar ertak qahramonlari orqali oʻzlariga yaqin hayotiy holatlar bilan tanishadi va bu orqali oʻz xulq-atvorini tahlil qilishni oʻrganadi. Ular oʻzlarini qahramonlarning oʻrniga qoʻyib koʻrish orqali hayotiy tajribaga ega boʻladilar. Shuningdek, bolalar badiiy adabiyot orqali hissiy muvozanatni saqlashni va atrofdagilarga nisbatan xushmuomalalik bilan munosabatda boʻlishni oʻrganadilar. Badiiy adabiyotning yana bir muhim jihati – bolalarda estetik didni shakllantirishdir. Chiroyli va mazmunli soʻzlar bilan ifodalangan asarlar bolalarda nafosat hissini uygʻotadi. Shu sababli, maktabgacha taʼlim tashkilotlarida bolalarga nafaqat adabiy asarlarni oʻqib berish, balki ularni teatr sahnalashtirishga ham jalb etish muhimdir. Teatr va badiiy oʻqish mashgʻulotlari bolalarning oʻzlariga boʻlgan ishonchini oshirish bilan birga, ularning ijodiy tafakkurini ham rivojlantiradi.

Bolalarni barkamol tarbiyalashda ota-onalar va pedagoglarning oʻrni katta. Tarbiyachilar bolalarga badiiy adabiyot namunalari bilan muntazam tanishtirib borishlari, ularga asarlarni tushuntirib berishlari muhimdir. Ota-onalar esa uyda bolalar bilan birga kitob oʻqish, hikoya qilish va badiiy asarlar boʻyicha suhbatlar uyushtirish orqali bolalarning adabiyotga boʻlgan qiziqishini oshirishlari kerak. Bunday yondashuv bolalarda kitob mutolaasi odatini shakllantirish bilan birga, ularning intellektual va axloqiy rivojlanishiga ham ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Bundan tashqari, zamonaviy pedagogik metodlar badiiy adabiyot orqali oʻqitish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi. Shuningdek, bolalar orasida kitobxonlik tanlovlarini oʻtkazish, ijodiy yozuv mashgʻulotlarini tashkil etish ham muhim pedagogik yondashuv hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, badiiy adabiyot bolalarni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalashning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. U nafaqat bolalarning nutqini rivojlantiradi, balki ularning axloqiy tarbiyasiga ham katta taʼsir koʻrsatadi. Maktabgacha taʼlim muassasalarida badiiy adabiyotdan keng foydalanish bolalarning maʼnaviy olamini boyitadi, ularga yaxshilik va yomonlik oʻrtasidagi farqni anglashga yordam beradi va ularni ijodiy fikrlashga undaydi. Shu bois, bolalarga kitob mutolaasini singdirish, ularning badiiy adabiyotga boʻlgan mehrini oshirish pedagoglar va ota-onalarning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev A. "Bolalar adabiyoti va tarbiya." Toshkent, 2019.
2. Yoʻldoshev I. "Badiiy adabiyot va bolalar nutqi." Samarqand, 2020.
3. Karimov A. "Pedagogik innovatsiyalar va badiiy adabiyot." Toshkent, 2021.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha Taʼlim Vazirligi materiallari.
5. Internet manbalari va pedagogik tajribalar.